

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
t.a.v.
Directie Constitutionele Zaken en Wetgeving
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Datum: 27 augustus 2025

Kenmerk: UIT-ADNLR/2025/196

Geachte

Bij brieven van 8 juli 2025 heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mede namens de minister van Justitie en Veiligheid en de Staatssecretaris Rechtsbescherming, de president van de Hoge Raad en de procureur-generaal bij de Hoge Raad uitgenodigd om een reactie te geven op een conceptvoorstel tot Wijziging van de Grondwet ter invoering van de rechterlijke bevoegdheid om wetten aan een aantal bepalingen van de Grondwet te toetsen en de toevoeging van een bepaling inzake beperkingen van grondrechten en de conceptmemorie van toelichting daarbij (hierna: de concepttoelichting). De met het conceptvoorstel beoogde grondwetsherziening heeft volgens de toelichting tot doel de rechtsbescherming van burgers te versterken en een grondwettelijke cultuur in Nederland te bevorderen.

Van het conceptwetsvoorstel en de concepttoelichting hebben wij kennisgenomen. Met deze brief zenden wij u onze reactie.

Het is positief te waarderen dat het kabinet met het conceptwetsvoorstel voortvarend voortgaat op de ingeslagen weg om de breed gedragen gedeeltelijke opheffing van het toetsingsverbod van artikel 120 Grondwet naar geldend recht te vertalen. Wij volstaan met verwijzing naar de hierover door ons en onze ambtsvoorgangers eerder over dit onderwerp uitgebrachte zienswijzen en zien geen aanleiding tot verdere opmerkingen bij de voorgestelde aanpassing van artikel 120 Grondwet.

Voor de eenheid in het rechtssysteem en voor de met het conceptwetsvoorstel beoogde rechtsbescherming is het naar ons inzicht belangrijk dat het conceptwetsvoorstel de algemene beperkingenclausule in de voorgestelde slotbepaling baseert op de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit (concepttoelichting, par. 5.4). De betekenis van die eisen is in het Nederlandse rechtssysteem van de democratische rechtsstaat elementair. Wij delen de gedachte in de

concepttoelichting dat de voorgestelde slotbepaling over de gehele breedte van het recht inpasbaar zal zijn. Het ligt in de rede dat de daarin uitgedrukte eisen van proportionaliteit en subsidiariteit ruimte laten voor het beoordelen van grondrechtenbeperkingen in lijn met het EVRM, het EU-Handvest, voor passende en geboden variaties tussen de rechtsgebieden en voor de ontwikkeling van een nationale grondrechtenjurisprudentie.

U verzoekt in uw brief om in te gaan op de financiële gevolgen van het conceptvoorstel voor de gemeenschappelijke organisatie van de Hoge Raad en verwijst daarbij naar par. 6 van de concepttoelichting. Dit verzoek zullen wij doorgeleiden naar de directeur bedrijfsvoering van de Hoge Raad. Wij waarderen het dat al in dit stadium wordt onderkend dat het voorstel naar verwachting gevolgen zal hebben voor de rechtspraak. In algemene zin onderschrijven wij de gedachte in die par. 6 dat de toetsing van het gewijzigde art. 120 Grondwet vaak samen zal gaan met toetsing in verband met een beroep op andere bepalingen over grondrechten, zoals die van het EVRM. In uitspraken van de Hoge Raad waarin naar geldend recht bepalingen van lagere regelgeving aan grondrechten van de Grondwet worden getoetst, is waarneembaar dat toetsing van een regel aan een grondrecht van de Grondwet geheel of ten dele ook van zelfstandige overwegingen kan zijn voorzien. Het ligt in de rede dat met de voorgestelde aanpassingen van de Grondwet enige toename van de werklast gepaard zal gaan.

Tot zover onze reactie. Mochten daarover vragen bestaan, dan zijn wij graag bereid deze te beantwoorden.

Met vriendelijke groet,

G. de Groot
president

F.W. Bleichrodt
procureur-generaal